debatt@klassekampen.no

KRONIKK & DEBATT

«Gjennom våre tillitsvalgte og vårt styre har Oslo Bygningsarbeiderforening ofte inntatt standpunkter som plasserer oss på venstre side i fagbevegelsen. Vi er «partipolitisk uavhengige, men ikke politisk nøytrale.» Uavhengig av hva slags merkelapper man skulle komme til å bli tildelt, mener i alle fall undertegnede at det ikke er noen tilfeldighet at vi på et avgjørende tidspunkt, i 2003-04, bestemte oss for at vi er en fagforening for arbeidere i Norge - ikke norske arbeidere.

Jonas Bals. Med andre ord, side 12 og 13

I år var påskeuken langt fra stille på verdens finansmarkeder.

Inflasjonsspøkelset

Erik S. Reinert

KRON OG MYNT

ILLUSTRASJON: KNUT LØVÅS KNUGUNN@ONLINE.NO

En rask forklaring på høy inflasjon er i utgangspunktet en ganske grei sak. Dersom mer penger jager etter samme mengde varer, synker pengeverdien. To epler og to kroner i omløp gir én krone per eple, to epler og fire kroner i omløp gir to kroner per eple.

Den gang penger var lik gull, og gullmengden i verden vokste lite, ble det ofte deflasjon, det motsatte av inflasjon: Med økt produktivitet økte varemengden, men ikke pengemengden, og pengenes verdi steg. Tre epler produsert, men fremdeles bare to kroner i omløp gjorde at prisen på epler sank.

Problemstillingen blir litt mindre grei dersom pengene sirkulerer fortere eller langsommere (omløpshastigheten). Alt på 1700-tallet forstod økonomene at industrialisering gjorde at pengene sirkulerte langt fortere enn de gjorde i jordbrukssamfunnet: Industrialiseringen avhjalp ikke bare arbeidsløshet og varemangel, den løste også mangelen på gullpenger fordi de gullmyntene som var i omløp sirkulerte så meget fortere.

I år var den stille påskeuken langt fra stille på verdens finansmarkeder, men det rare var at noe av det man snakket minst om på Wall Street, var inflasjon. Den dagen USAs sentralbank satte ned renten deltok jeg på en konferanse i New York om finansmarkedenes fremtid. Møteleder var Financial Times' sjefsøkonom Martin Wolf, som ved siden av Paul Krugman i New York Times er de eneste profilerte kommentatorer som møter problemene med moralsk ryggrad. De vil begge ha en annen sort kapitalisme enn den vi har nå. Befriende i forhold til norske bankøkonomers forutsigeligheter og de ofte naive liberalistiske kommentarene i de store norske avisene.

Finansøkonomien er vanligvis livredd for inflasjon fordi den truer avkastningen på finansinstrumenter med fast rente. Det er nå satt i gang to store inflasjonsmaskiner, og når det gjelder den ene skriker finansindustrien likevel bare etter mer. USAs sentralbanksjef Ben Bernanke sa en gang at han ville slippe penger utover USA fra helikoptre for å stoppe en eventuell deflasjon, og det er i og for seg et klokt svar. Nå ser det imidlertid ut til at Helikopter-Ben – som noen kaller ham – slipper stadig større pengemengder ned over Wall Street for bremse finanskrisen, og det uten at det er deflasjon.

I tillegg til Helikopter-Ben har de oljeproduserende nasjonene også satt i gang et eget pengetrykkeri. La oss si at det koster 20 dollar å produsere et fat olje (det er antagelig å ta hardt i) og at det selges for et sted mellom 80 og 100 dollar. Ganger man verdens oljeproduksjon i antall fat med forskjellen på produksjonskost og salgspris – altså mellom 60 og 80 dollar – tar det ikke mange årene før dette blir et beløp som tilsvarer den totale børsverdien i USA idag. Det ligger altså an til at pengemengden kan øke enormt uten at antall epler øker særlig, og det er klart at disse to pengetrykkerienе delvis henger sammen, gjennom USAs underskudd med utlandet.

> *«Det er nå satt i gang to store inflasjonsmaskiner»*

Selv om det på 1970-tallet også var høye oljepriser, var det 20. århundres inflasjoner i stor grad drevet av økt etterspørsel og/eller kostnader lokalt. Den inflasjonen vi ser for oss i dag har imidlertid en helt annen karakter; mens lønningene i USA er svakt synkende, får vi en kraftig økning i pengemengden. Det dette kan komme til å minne mest om, er den enorme økningen i pengemengden som skjedde fra midt på 1500-tallet da gullet og sølvet fra Mellom- og Sør-Amerika skapte en inflasjonsbølge som bredte seg som en langsom tsunami fra Spania til resten av Europa.

Inflasjon er en form for beskatning som vanligvis treffer de fattige – de som har vanskeligst for å trygge sine verdier – hardest. Under den vanvittige inflasjonen i Bolivia for 20 år siden reddet de velstående seg ved å kjøpe dollar. Mange år senere, da det gikk hull på it-aksjeboblen, ble mye kapital i USA flyttet over til boligmarkedet, og vi fikk en investeringsobjekt-inflasjon (*asset inflation*). Boligen ble for amerikanerne hva dollaren hadde vært for bolivianerne: et forhåpentligvis trygt sted å oppbevare kapital.

I løpet av det siste året har sub-prime-boliglånene – som aldri burde blitt legalisert slik de ble i 1999 – gjort at et stadig større antall amerikanere har mistet den kapitalvaren som kunne sikret dem mot inflasjon. Nå kan det være dollarens tur til å få høy inflasjon, og vi opplever nye former for investeringsobjekt-inflasjon: Mens husprisene faller mange steder, er prisen på Picassoer av ikke spesielt god kvalitet tidoblet på relativt kort tid. Med reallønninger omtrent på 1973-nivå kan en stor gruppe amerikanere nå bli like hjelpeløse som de fattige bolivianerne var under hyperinflasjonen.

Erik S. Reinert,
siviløkonom/sosialøkonom og seniorrådgiver i Norsk Institutt for Strategiske Studier (NORISS).
ESR@nifo.no

Økonomene Peder Martin Lysestøl, Erik S. Reinert, Marianne Marthinsen og Heikki Holmås skriver onsdager i Klassekampen. Radikalt økonominettverk finner du på www.okonominettverket.no.

PÅ TEPPET

Fullt hus

Hundrevis måtte snu i døra da det mandag var debattmøte om religion i Litteraturhuset.

Debattleder var Aftenpostens redaktør Knut Olav Åmås, som ifølge egen avis **var lei sei for at ikke alle som ønsket det slapp inn på grunn av stor pågang**.

«Lei sei» må være motstykket til «glad laks».

Lei?

Pådriver

Regjeringen vil bygge åtte kilometer dobbeltspor på jernbanen mellom Barkåker og Tønsberg.

Denne satsningen viser at vi har fått en regjering med SV som grønn pådriver, sier SVs Inga Marte Thorkildsen fra Tønsberg og omegn.

En fortreffelig utførelse av stortingsrepresentantenes stående oppdrag om å **sende en hilsen hjem**.

Skrinlagt

Ved inngangen til meklingsinnspurten i tariffoppgjøret ble det i går meldt at **tosporsmodellen for AFP var skrinlagt av regjeringen og NHO**.

Modellen er, som nevnt, overført til Vestfoldbanen.

1. april

Avis-Norge har tradisjonen tro fått med seg 1. april, og **driver skjemt med det norske folk.** Men at hovedsaken på forsidene brukes til slikt tøys og tant må til og med teppet-redaksjonen markere avstand til. **Man må ha alvor for å drive gjøn,** som det hadelandske munnhellet sier.

1. april

teppet@klassekampen.no